

Lexikální kolokace: základní přehled o vývoji pojetí

Aleš Klégr (Praha)

LEXICAL COLLOCATION: A BASIC OVERVIEW OF THE CONCEPT'S DEVELOPMENT

Lexical collocation is a key concept in modern phraseology, but also one of the most controversial. There are two fundamental approaches to the concept: the frequency “bottom-up” approach closely associated with corpus linguistics and its statistical methods, and the phraseological “top-down” approach linked to traditional phraseology and its practical applications in pedagogical lexicography and language teaching. Both approaches are briefly outlined and compared.

KEYWORDS

collocation, frequency approach, phraseological approach

KLÍČOVÁ SLOVA

kolokace, frekvenční přístup, frazeologický přístup

1. ÚVOD

Koncept kolokace bývá považován za jedno z nejkontroverznějších témat ve frazeologii. Přitom je to pro vznik a vývoj frazeologie pojem zcela klíčový a odlišné přístupy k jeho vymezení vedly ve svých důsledcích ke vzniku frekvenční frazeologie a jejímu oddělení od tradiční frazeologie. Problém je v tom, že kolokace je také pojem-jev mlhavý a obtížně uchopitelný, který nebyl dosud lingvistickou teorií uspokojivě vyřešen. Termín kolokace navíc užívá tolik autorů v tolika různých významech, že je opravdu obtížné se v této problematice orientovat. Přitom je jasné, že jde o jev z hlediska teoretického důležitý pro pochopení struktury jazyka a z hlediska praktického neméně zásadní pro aplikované oblasti, lexikografii, výuku cizích jazyků, zpracování přirozeného jazyka (NLP) a další. Následující přehled vychází primárně ze situace v angličtině a anglické lingvistice, což ovšem zdaleka neznamená, že by kolokace a kolokabilita nebyly zkoumány v jiných jazycích.

Uvádí se, že první zmínka o užití slova *collocation*, kolokace, v jednoznačně lingvistickém kontextu se objevuje v *Oxford English Dictionary* v citaci z r. 1750. Z etymologie (*col-* (*con-*) together + *locāre* to place, f. *locus* place) vyplývá, že jde o umístění slov vedle sebe („side by side“). Není zcela jasné, který lingvista užil termín kolokace ve smyslu opakujícího se, vzájemného výběru slov poprvé. Často se uvádí, že do lingvistické teorie ho zavedl J. R. Firth (1957a, s. 194): „I propose to bring forward as a technical term, meaning by ‚collocation‘, and to apply the test of ‚collocability‘.“ Nicméně jiný britský lingvista, Harold Palmer, známý především jako průkopník v oblasti výuky angličtiny pro cizince, užil tento termín v publikaci vydané už v r. 1933 v Japonsku. Je ale téměř jisté, že Firth Palmerovu zprávu nikdy nečetl. Konečně nárok na prvenství má možná i dánský anglista Otto Jespersen, který údajně už v r. 1917 užil termín kolokace v souvislosti s lexikální „co-selection“.

V zásadě existují dva odlišné pohledy na kolokace, tvořící dva základní okruhy přístupů, které se nicméně v některých bodech setkávají a překrývají. Jeden je označován jako frekvenční (frequency-based), druhý jako frazeologický. Nejprve jejich obecná charakteristika: frekvenční přístup, nazývaný též empirický, vymezuje kolokace na základě frekvence výskytu a jeho statistické významnosti jako opakující se (rekurentní) souvýskyty slov zjišťované analýzou korpusových dat (odtud empirický). Tento přístup vychází z kontextualistické (contextualist) teorie významu britského lingvisty J. R. Firtha, který považoval kolokaci za součást významu slova. Naproti tomu frazeologický přístup se dívá na kolokace jako na ustálené lexikální jednotky, syntagmatické konstrukce, které lze vymezit pomocí jejich charakteristických inherentních vlastností (nepravdivostí sémantických, ale i syntaktických a distribučních). Někdy se mluví o sémantickém přístupu. Byl inspirován ruskou a kontinentální evropskou frazeologií, ale také britskou lexikograficko-didaktickou tradicí (Palmer, Hornby). Je zřejmé, že frekvenční a frazeologické pojetí přistupují k problematice lexikálních kolokací z opačných směrů. Frekvenční pojetí dospívá ke kolokacím „odspodu“, směřuje od jazykového materiálu k teorii („bottom-up approach“), jinak řečeno začíná analýzou empirické distribuce rekurentních, opakujících se souvýskytů slov v korpusech a klade si za cíl popsat a pochopit jejich pozorovatelné jazykové vlastnosti. Frazeologický přístup naproti tomu postupuje „odshora“ („top-down approach“): začíná teoretickou analýzou lexikálních kolokací, jejich definujících rysů a kvalitativních vlastností (často a typicky je výsledkem analýzy frazeologická klasifikace), s cílem vytvořit metodu vyhledávání (extrakce) kolokací určitého typu s vysokou přesností. Tyto odlišnosti v přístupu a z nich vyplývající odlišná pojetí kolokace vedly mezi jejich zastánci k mnoha nedorozuměním a sporům, ne-li otevřenému nepřátelství (srov. Hausmann, *Was sind eigentlich Kollokationen?*, 2004). Nicméně bližší pohled ukazuje, že oba přístupy stojí v podstatě před stejným problémem: jak přesně definovat kolokace jako předmět zkoumání. Ukazuje se totiž, že je to velmi obtížné.

2. FREKVENČNÍ PŘÍSTUP

Frekvenční či empirický přístup, jak už bylo zmíněno, vychází z britské lingvistické tradice založené J. R. Firthem. Jeho pokračovateli byli M. A. K. Halliday a John Sinclair. Firthova kontextuální teorie významu vychází z myšlenky, že slovo získává konkrétní význam ve spojení s jinými slovy v kontextu. V tomto smyslu je třeba chápat jeho pověstný výrok “You shall know a word by the company it keeps” [Slovo poznáš podle společnosti, ve které pobývá] (1957b, s. 179). Firth soudil, že např. jeden z významů slova *night* je dán tím, že se spojuje s adjektivem *dark* a že tedy část jeho významu vzniká kolokací („meaning by collocation“). Odmítal názor, že slova jako taková mají inherentní základní smysl. Praktická zkušenost s korpusovými daty vede i dnes k úvahám, zda slovo má samo o sobě nějaký význam nebo jen jakýsi sémantický potenciál (meaning potential, purport), který je aktivován a konkretizován kontextem. Citovaný je v této souvislosti výrok britské lexikografky Sue Atkinsové („I don't believe in word meanings“), který parafrázoval A. Kilgarriff (1997) jako ná-

zev pro svůj článek. Podobnou otázku si klade i jiný britský lexikograf P. Hanks (*Do Word Meanings Exist?*, 2000).

Firth chápal kolokace jako sekvence spolu se vyskytujícími slovy, přičemž délka sekvencí se v jeho pojetí značně lišila, od dvou až po patnáct. Představoval si různé typy kolokací jako např. „habitual“, „more restricted technical“, „unique“ a „a-normal“ (Firth, 1957b), ale nikdy je přesně nedefinoval, ani od sebe jasně neodlišil. Z Firthova místy trochu mlhavého výkladu vyšel Halliday, který si vypracoval poněkud odlišnou koncepci kolokace jako syntagmatického spojení lexikálních jednotek, které je možno kvantifikovat v textu na základě pravděpodobnosti jejich výskytu v určité vzdálenosti od sebe. Postuloval v jazyce paradigmatickou kategorii „množiny“ jednotek a syntagmatickou kategorii „kolokace“ a soudil, že analýzou jejich interakce lze dospět k „a very simple set of relations into which enter a large number of items“ (1966). Kolokace podle něj omezuje souvýskyt konkrétních lexikálních jednotek a umožňuje předvídat, které jednotky (lexical items) se budou společně vyskytovat „s pravděpodobností větší, než je náhoda“. Termín „lexical item“ užíval ve významu lexém, ale se všemi jeho derivačními tvary (viz dále). Halliday také zavedl termíny „node“ (uzel, zkoumané výchozí či klíčové slovo), „kolokát“ (slovo, které se spoluvyskytuje se slovem výchozím) a „span“ (rozsah, okolí, ve kterém se „node“ a kolokát mohou současně vyskytovat). Tyto pojmy se staly nepostradatelnými nástroji pro operacionální kolokace a její další výzkum v rámci korpusové lingvistiky, s nímž je toto pojetí kolokace těsně spjato.

Empirický přístup pak završil John Sinclair, který uplatnil Firthovy myšlenky v praxi ve dvou projektech, a to projektu OSTI (Office of Scientific and Technical Information; 1970) a projektu COBUILD (Collins Birmingham University International Language Database), v době svého vzniku na konci 70. let nejambicióznějšího počínu v oblasti korpusové lexikografie. Sinclair (1991, s. 170) definuje kolokaci jako „the occurrence of two or more words within a short space of each other in a text“ a chápe ji jako lexikální souvýskyt víceméně bez gramatické a poziční specifikace. Hallidayův koncept pravděpodobnosti souvýskytu slov precizoval tak, že omezil optimální okolí (span) na 4 slova vpravo a vlevo od klíčového slova (node), v němž se uplatňuje 95 % kolokačního vlivu klíčového slova. Sinclair rozlišuje dva typy kolokací: „significant“, statisticky významné, a „casual“, nahodilé, statisticky nevýznamné. Signifikantní pravidelné kolokace jsou „such that they co-occur more often than their respective frequencies and the length of text in which they appear would predict“ (2004 et al., s. 10). Statistická významnost souvýskytu slov se zjišťuje pomocí rozličných analytických nástrojů, které se využívají k různým typům výzkumu a mohou přinést odlišné výsledky: MI (mutual information) test, t-test, chi-square test, Z-score, MI3, log-log nebo log-likelihood score. Výsledkem projektu COBUILD byl *Collins Cobuild English Language Dictionary* (1987), první korpusově založený slovník, který názorně dokládá, jak kolokace slova ovlivňují jeho význam. Projekt COBUILD dále odhalil, že nejfrekvencovanější (lexikální) slova v angličtině mají tendenci se v kolokacích vyskytovat nikoli v plném lexikálním významu, nýbrž v delexikalizované podobě, takže vlastně fungují jako „strukturní prvky“. Kolokace začala být nyní jasněji chápána jako rovina užívání jazyka, jako lexikální (slovní) realizace situačního kontextu, přesně podle Firthovy původní představy (viz Halliday, 1966). Například různé textové kolokáty

slova *skate: ice, roller a winter*, vztahující se ke sportování, odhalily odlišné kontextově vázané významy slova *skate*. Dalším důležitým zjištěním bylo, že různé významy lexikálních jednotek vytvářejí úzce vymezené frázové/kolokační vzorce (patterns), které jsou do té míry specifické, že jen u velmi málo frekventovaných slov se dá uvažovat o tom, že se mohou vyskytovat samostatně (tedy že mají pouze „a residue of patterning that can be used independently“). Vzájemná a úzká propojenost významů slov v textu přivedla Sinclaira k myšlence, že způsob, jakým je jazyk (text) organizován, lze vyložit pomocí dvou komplementárních principů, idiomatického principu a principu otevřené volby. Podstatou idiomatického principu je, že volba jednoho slova automaticky ovlivňuje volbu jiných slov v jeho sousedství (slova jsou součástí kolokace nebo idiomu). Princip otevřeného výběru předpokládá, že při spojování dvou slov volíme každé z nich nezávisle. Sinclair považuje idiomatický princip za důležitější a produkce textu je podle něj z větší části determinována kolokačními restrikcemi / preferencemi, které slova (nebo víceslovné jednotky) uplatňují vůči jiným.

Jaké jsou charakteristiky frekvenčně definovaných kolokací? Především je to statisticky významná frekvence souvýskytu. Z tohoto kritéria ale nevyplývá, že by mezi komponenty kolokace musel existovat syntaktický vztah. Sinclair, jak bylo řečeno, nespecifikuje souvýskyt ani gramaticky, ani pozičně. Nicméně i v rámci frekvenčního přístupu existují autoři, např. G. Kjellmer (1987, 1991), pro které je gramatická vazba zásadní a souvýskyt slov bez této vazby nepovažují za kolokaci. Pokud jde o povahu komponentů, frekvenční pojetí připouští v pozici klíčového slova (node) a kolokátu jak lexikální slovní druh (sémanticky autonomní), tak slovo gramatické (srov. Kjellmerovu typologii dělící kolokace na fráze fosilizované, *nouveau riche*, semifosilizované, *jump/grant/stand bail*, a variabilní, *glass of water, a number of*; podle Antia, 2000). Jestliže se kolokát v korpusu/textu vyskytuje méně často než „node“, jde v takovém případě obvykle o lexikální slovo a Sinclair pak mluví o „sestupné kolokaci“ (downward collocation). Tyto kolokace signalizují význam klíčového slova (node). Na příklad v BNC má substantivum *bank* (17 596 výskytů) sestupné kolokáty *Israeli-occupied* (29), *overdrafts* (78), *lending* (1 307) a *robber* (189), které ukazují, že *bank* označuje geografické místo a finanční instituci. Naopak u „vzestupných kolokací“ (upward collocations) jsou kolokáty v korpusu častější než „node“, většinou jde o gramatická slova, a ta pak signalizují gramatické chování klíčového slova. Např. v BNC jsou vzestupnými kolokáty slova *bachelor* (s výskytem 135) slova *who* (200 991), *a* (2 169 250), *his* (409 826) a *into* (157 875). Frekvenční přístup přitom obvykle nezkoumá, zda klíčové slovo selektuje (predikuje) své kolokáty (nebo naopak), ale pouze jaká je frekvence souvýskytu daného páru. Nicméně kritérium frekvence chápou autoři různě: někdo uvažuje pouze statisticky významné kolokace, pro jiné je kolokace souvýskyt s četností vyšší než jedna, pro některé jakýkoli souvýskyt. Rozdíly jsou dále v tom, zda autoři chápou konstituenty kolokace jako lexémy (*hold tight and holds tight* je pak jedna kolokace), což bývá časté, nebo jako slovní tvary. Nicméně výzkum ukázal velmi zajímavou a důležitou věc, totiž že konkrétní slovní tvary (např. singulárové a plurálové) mohou vstupovat do svých vlastních, specifických a charakteristických kolokačních vztahů a potenciálně tak mít odlišné okruhy kolokací. Halliday pracuje se zvláštní kategorií „lexical item“ (lexikální položka), kterou chápe jako skupinu derivačně příbuzných lexémů. Lexémy STRONG, STRENGTH, STRENGTHEN podle něj tvoří jeden kolokát

a spojení *strong argument, he argued strongly, the strength of the argument, his argument was strengthened* jsou pak různé formy stejné kolokace. Různá pojetí kolokace se dále liší počtem komponentů, které připouštějí. Nejčastěji se uvažují kolokace o dvou členech, ale pracuje se i s větším počtem (viz na příklad tzv. n-gramy, řetězce o libovolném počtu členu). Také vyvstává otázka, zda komponenty kolokace musí či nemusí jít za sebou, tedy zda tvoří souvislé nebo přerušované řetězce/jednotky (continuous/discontinuous units). Kolokační analýza v principu pracuje s diskontinuítními jednotkami, kdy kolokáty se mohou nacházet kdekoli v daném rozmezí od klíčového slova. Nicméně Sinclair a Renoufová (1991, s. 128) navrhli také tzv. „kolokační rámce“ (collocational frameworks), tj. diskontinuítní páry gramatických slov typu *a +? + of, for +? + of, had +? + of*, umožňující zkoumat variabilní kolokáty (jiní autoři užívají např. označení „phrase-frames“). Extenzí frekvenčního přístupu je analýza zmíněných n-gramů či lexikálních svazků (n-gram analysis, lexical bundle analysis), zkoumající frekvenci výskytu fixních nepřerušovaných řetězců o n-počtu slov (např. 5-gramy *at the end of the, in the corner of the*) a jejich funkce v mluveném a psaném jazyce, v různých typech textů a žánrů apod.

3. FRAZEOLOGICKÝ PŘÍSTUP

Společným jmenovatelem všech frazeologických přístupů je pojetí kolokace jako frazeologické jednotky, slovního spojení, které vykazuje určitý stupeň fixnosti a nearbitrárnosti. Tyto přístupy věnují značnou pozornost typologii kolokací a vytváření různých dekontextualizovaných klasifikací kolokací v rámci frazeologických jednotek. Naopak se příliš nezajímají o frekvenci a statistickou významnost kolokací, ale spíše o míru jejich významové transparentnosti (doslovného a přeneseného významu) a o zaměnitelnost jejich prvků — „phraseological significance means something more than what any computer algorithm can reveal“ (Howarth, 1998, s. 27). Ke kolokaci přistupují jako k produktu, který je třeba studovat a zaznamenat do referenčních příruček, zatímco neofirthovská tradice vidí kolokaci jako proces, což vede k mnohem dynamičtějším pohledu na funkci kolokací v jazyce.

Uvádí se, že frazeologický přístup byl v počátcích ovlivněn frazeologickou školou v Rusku (Vinogradov, Amosova, později Kopylenko, Popova a jiní), později v 70. letech byl rozpracováván v západní Evropě (Cowie, Howarth, Aisenstadtová, např. z hlediska kolokačních omezení, „collocability restrictions“). Je také spjat s praktickým využitím kolokací v britské pedagogické lexikografii a cizojazyčné výuce. Zmíněný Harold Palmer spolupracoval s A.S. Hornbym na kategorizaci kolokací pro výukové materiály ke studiu angličtiny v předválečném Japonsku. Jejich pojetí víceslovných lexikálních jednotek se pak promítlo do Hornbyho (1942) *Advanced Learner's Dictionary of Current English* (dnešní OALD). Pedagogické uplatnění je ale mnohem staršího data — Charles Bally vytvářel frazeologicky založené studijní materiály pro zahraniční studenty francouzštiny už v r. 1909 v Ženevě. Koncem minulého století popularizoval kolokace ve výuce angličtiny v Británii M. Lewis (1993).

Typickými představiteli britského frazeologického přístupu jsou zmíněný A. P. Cowie (1998) nebo P. Howarth. Základním rysem a zároveň problémem frazeologických kla-

sifikací je škálovitý charakter frazeologických jednotek. Howarth (1998, s. 35) vysvětluje, že je bezpodmínečně nutné „to see the categories as forming a continuum from the most free combinations to the most fixed idioms, rather than discrete classes“. V Cowieho (1988, 2001) skalární analýze slovních spojení stojí kolokace (kterou označuje jako *restricted collocation*, omezenou kolokaci) mezi volným spojením a ostatními typy frazémů, tedy obraznými („figurative“) idiomy a vlastními („pure“) idiomy. Omezené kolokace definuje tak, že složky kolokace jsou sice zčásti zaměnitelné, ale zároveň jsou tu arbitrární omezení (jenom některá z významově vhodných slov se ve spojení fakticky užívají: *tall/*high boy*). Navíc alespoň jeden z komponentů kolokace nemá doslovný význam. Cowie není vždy konzistentní: občas místo „volného spojení“ užívá termín *open collocation*, otevřená kolokace. Podobně Ester Aisenstadtová (1979, 1981) pracuje s analogickými pojmy „restricted“ a „free collocation“. Hranice mezi volným spojením a kolokací je nezřetelná jednoduše proto, že žádné spojení slov není arbitrární, slova se v jazyce spojují na základě své sémantické a gramatické kompatibility. Navíc u výrazů typu *foot the bill* (zaplatit účet), kde *foot* má přenesený význam „zaplatit“, uvažuje Cowie i o přechodové kategorii mezi kolokacemi a idiomy. Komponenty omezených kolokací považuje jako většina dalších za lexémy, ale někdy mluví o „roots“, které odpovídají Hallidayovým „lexical items“.

V Evropě je známým zastáncem frazeologického přístupu např. F. J. Hausmann (1984). Ten dělí kombinace slov na fixní, které jsou sémanticky neodvoditelné (součet významů složek spojení se nerovná jeho celkovému významu), a nefixní trojího typu: *co-creations* (volná spojení), *contra-creations* (arbitrární autorské spojení) a *collocations*, které chápe jako „afinní“ kombinace, jež nejsou tvořeny kreativně, jejich kombinační možnosti jsou omezené, i když jejich význam lze odvodit. Mluví také o škále kolokací založené na míře ustálenosti: *free*, *trivial* a *bound collocations*. Pracuje přitom s pojmy báze, což je slovo, které si mluvčí na základě jeho významu vybírá v řeči jako výchozí, a kolokát, což je slovo vybírané bází, a konečně s pojmem *collocation span* (rozmezí, v němž se báze a kolokát nacházejí). Kolokace je v jeho pojetí diskontinuitní: dvě slova se ve větě mohou objevit relativně daleko od sebe a stále tvořit kolokaci. Základním kritériem pro stanovení kolokace je syntaktická vazba mezi slovy. Hausmann uznává za kolokaci pouze skladebnou dvojici autosémantik, tedy plnovýznamových slov: *adj+sb*, *sb (S)+vb*, *sb+sb*, *adv+adj*, *vb+adv*, *vb+sb (O)*. Jiní autoři, např. Benson a kol. (1986), připouštějí i spojení plnovýznamového slova a předložky. Pokud jde o počet slov v kolokaci, uvažuje se ve frazeologickém přístupu vzhledem k jejímu syntagmatickému vymezení v zásadě jen o dvou. Nicméně různí autoři interpretují spojení typu *shrug his shoulders* někdy jako dvouslovné, jindy jako trojslovné (i když *his* není striktně vzato plnovýznamové slovo).

4. PŘEKRÝVÁNÍ A VYMEZENÍ RŮZNÝCH POJETÍ

Z různých přehledů a nástinů teoretického vývoje pojmu kolokace (Schmid, 2003; Nesselhauf, 2004, 2005; Evert, 2008; Barfield, Gyllstad, 2009; Williams, Millon, 2011; Gries, 2013; a dalších) vysvítá, že představa o dvou neslučitelných přístupech k problematice kolokací by byla silně zjednodušující. Existuje řada pojetí, která kombinují

frekvenční a frazeologické prvky, kvantitativní a kvalitativní metodu. Takový je např. přístup Sabiny Bartschové (2004). Záleží na tom, v jaké oblasti autoři pracují (teoretické, aplikované) a k čemu má metoda založená na kolokaci sloužit. Navíc se objevují i velmi specifická užití termínu kolokace, např. kolokace pojatá jako neiterativní prostředek lexikální koheze (Halliday — Hassan, 1976).

Ve snaze vnést do celé situace trochu pořádek stanovil americký lingvista Stefan Th. Gries (2013) šest definičních rysů kolokace. Podle toho, které z nich ten který autor uplatňuje, lze explicitně popsat jeho pojetí. Jde o tyto charakteristiky: 1. povaha komponentů (lexikální, gramatická slova); 2. počet kolokátů (2/více → víceslovné jednotky, n-gramy); 3. četnost výskytu; 4. (dis)kontinuita, vzdálenost kolokátů; 5. lexikální a syntaktická flexibilita kolokátů (slovní tvar, lexém [lexical item]); 6. sémantická jednota / míra kompozicionality (sémantické odvoditelnosti). Jeho výčet by bylo jistě možno doplnit o některé další rysy, např. vztah mezi kolokátů (ne/syntaktický) nebo vzájemná selektivnost (prediktivnost) komponentů (a s tím spojený aspekt výchozí (vybírající) a vybíraný komponent kolokace). Převedením definičních rysů do matrice (viz Tabulka 1) v podobě proměnných by bylo možno postihnout celou škálu pojetí lexikální kolokace od striktně frekvenčních a striktně frazeologických až k přechodovým pojetím různého typu.

Vlastnosti komponentů (kolokát, uzel) / kolokace	Alternativa 1	Alternativa 2	Alternativa 3
sémantická samostatnost	autosémantikum	sysémantikum	irelevantní
počet	dva	více než dva	
frekvence výskytu	významná	nevýznamná	
vzájemná vzdálenost	kontinuita	oddělenost	
abstraktnost	tvar	lexém	
transparentnost	transparentní	opakní	
vzájemná vazba	syntaktická	nesyntaktická	
selektivnost	selektující	neselektující	
další ...			

TABULKA 1. Možný vzhled matrice definičních rysů kolokace a jejích komponentů

5. ZÁVĚR

Pro základní orientaci v leckdy matoucí záplavě literatury o kolokacích je dobré si připomenout, že existují dva hlavní přístupy, frekvenční a frazeologický, s odlišnými východisky a prioritami. Z praktického hlediska je ovšem někdy výhodné některé rysy jednoho z nich použít v rámci druhého, což vede ke vzniku řady dalších, fuzních pojetí, která je možné popsat pomocí Griesovy matrice potenciálních rysů kolokace a kolokability. S novými teoretickými koncepcemi jazyka, s novými metodami a rozvojem počítačové techniky se mění i priority a aspekty zkoumání kolokací. Tento přehled z pochopitelných důvodů nemůže obsáhnout novější trendy ve výzkumu kolokací. Namátkou lze ale zmínit např. kolostrukturní analýzu (collostructional ana-

lysis) Stefanowitsche a zmíněného Griese (2003, 2005; viz též <http://www.linguistics.ucsb.edu/faculty/stgries/teaching/groningen/>), kteří pomocí kolokačních metod zkoumají vztahy mezi slovy a konstrukcemi z kognitivně lingvistických pozic. Probíhá výzkum (a)symetrie v kolokačních vztazích, jejich směrovosti, asociační síly a disperze v textu. Jiní autoři mluví o kolokačních sítích a kolokační rezonanci (Williams, 2008) atd. S alternativním přístupem přichází kognitivní Konstrukční gramatika, jejíž základní pojem, konstrukce, pokrývá kolokace i ostatní typy lexikogramatických vzorců (Fried, 2013). Lze uzavřít konstatováním, že pojem kolokace se stal trvalou součástí moderního popisu jazyka, ale také že ani teoretický výzkum, ani hledání efektivního využití kolokací v praxi nejsou zdaleka u konce.

LITERATURA

- AISENSTADT, E. (1979): Collocability Restrictions in Dictionaries. In: R. R. K. HARTMANN (ed.), *Dictionaries and their Users*. Exeter: Exeter University, s. 71–74.
- AISENSTADT, E. (1981): Restricted Collocations in English Lexicology and Lexicography. *ITL (Instituut voor Toegepaste Linguistiek) Review of Applied Linguistics*, 53, s. 53–61.
- ANTIA, B. E. (2000): *Terminology and language planning: an alternative framework of practice and discourse*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins.
- BARFIELD, A. — GYLLSTAD, H. (eds.) (2009): *Researching Collocations in Another Language. Multiple Interpretations*, New York: Palgrave Macmillan.
- BARTSCH, S. (2004): *Structural and Functional Properties of Collocations in English*. Tübingen: Gunter Narr.
- BENSON, M. — BENSON, E. — ILSON, R. (1986): *The BBI Combinatory Dictionary of English*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins.
- COWIE, A. P. (1988): Stable and creative aspects of vocabulary use. In: R. CARTER — M. J. MCCARTHY (eds.), *Vocabulary and Language Teaching*. London: Longman, s. 126–137.
- COWIE, A. P. (ed.) (1998): *Phraseology. Theory, analysis and Applications*. Oxford: Oxford University Press.
- COWIE, A. P. (2001): Speech formulae in English: problems of analysis and dictionary treatment. In: G. VAN DER MEER — A. G. B. TER MEULEN (eds.), *Making Senses: From Lexeme to Discourse. In Honor of Werner Abraham [Groninger Arbeiten zur germanistischen Linguistik 44]*. Groningen: Center for language and Cognition, s. 1–12.
- EVERT, S. (2008): Corpora and collocations. In: A. LÜDELING — M. KYTÖ (eds.), *Corpus Linguistics. An International Handbook*, article 58. Berlin: Mouton de Gruyter.
- FIRTH, J. R. (1957a): *Papers in Linguistics 1934–1951*. London: Oxford University Press.
- FIRTH, J. R. (1957b): A synopsis of linguistic theory, 1930–1955. In: J. R. FIRTH et al., *Studies in Linguistic Analysis. Special volume of the Philological Society*. Oxford: Blackwell.
- FRIED, M. (2013): Pojem konstrukce v konstrukční gramatice. *Časopis pro moderní filologii*, 95, 1, s. 9–27.
- GRIES, S. Th. (2013): 50-something years of work on collocations. What is or should be next ... *International Journal of Corpus Linguistics*, 18, 1, s. 137–165.
- HALLIDAY, M. A. K. (1966): Lexis as a Linguistic Level. *Journal of Linguistics*, 2, 1, 1966, s. 57–67.
- HALLIDAY, M. A. K. — HASAN, R. (1976): *Cohesion in English*. London: Longman.
- HANKS, P. (2000): Do word meanings exist? *Computers and the Humanities*, 34, s. 205–215.
- HAUSMANN, F. J. (1984): Wortschatzlernen ist Kollokationslernen. Zum Lehren und Lernen französischer Wortverbindungen. *Praxis des neusprachlichen Unterrichts*, 31, s. 395–406.

- HOWARTH, P. (1998): Phraseology and second language proficiency. *Applied Linguistics*, 19, 1, s. 24–44.
- HAUSMANN, F. J. (2004): Was sind eigentlich Kollokationen? In: *Wortverbindung — mehr oder weniger fest. Jahrbuch des Instituts für Deutsche Sprache 2003*. Berlin: de Gruyter, s. 309–334.
- KILGARRIFF, A. (1997): I Don't Believe in Word Senses. *Computers and the Humanities*, 31, 2, s. 91–113.
- KJELLMER, G. (1987): Aspects of English collocations. In: W. MEIJS (ed.), *Corpus Linguistics and Beyond. Proceedings of the Seventh International Conference of English Language Research on Computerized Corpora*. Amsterdam: Rodopi, s. 133–140.
- KJELLMER, G. (1991): A mint of phrases. In: K. AJMER — B. ALTENBERG (eds.), *English Corpus Linguistics*. London — New York: Longman, s. 111–127.
- LEWIS, M. (1993): *The Lexical Approach*. Hove: LTP.
- NESSELHAUF, N. (2004): What are Collocations? In: D. J. ALLERTON — N. NESSELHAUF — P. SKANDERA (eds.), *Phraseological Units: Basic Concepts and Their Application*. Basel: Schwabe, s. 1–21.
- NESSELHAUF, N. (2005): *Collocations in a Learner Corpus*. Amsterdam: John Benjamins.
- PALMER, H. (1933, rep. 1966): *Second Interim Report on English Collocations*. Tokyo: Kaitakusha.
- SCHMID, H.-J. (2003): Collocation: hard to pin down, but bloody useful. *Zeitschrift für Anglistik und Amerikanistik*, 51, 3, s. 235–258.
- SINCLAIR, J. (1991): *Corpus, Concordance, Collocation*. Oxford: Oxford University Press.
- SINCLAIR, J. — JONES, S. — DALEY, R. (2004): *English Collocation Studies: the OSTI Report*. London — New York: Continuum.
- SINCLAIR, J. M. — RENOUF, A. (1991): Collocational frameworks in English. In: K. AJMER — B. ALTENBERG (eds.), *English Corpus Linguistics: Studies in Honour of Jan Svartvik*. London: Longman.
- STEFANOWITSCH, A. — GRIES, S. Th. (2003): Collostructions: Investigating the interaction of words and constructions. *International Journal of Corpus Linguistics*, 8, 2, s. 209–243.
- STEFANOWITSCH, A. — GRIES, S. Th. (2005): *Covarying collexemes*. *Corpus Linguistics and Linguistic Theory*, 1, 1, s. 1–43.
- WILLIAMS, G. C. (2008): The Good Lord and his works. A Corpus driven study of collocational resonance. In: S. GRANGER — F. MEUNIER (eds.), *Phraseology. An interdisciplinary perspective*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins.
- WILLIAMS, G. C. — MILLON, C. (2011): Palmer, Firth and Internet: Drawing together collocational threads. *Proceedings of Corpus Linguistics 2011 — Corpus Linguistics 2011*, Birmingham.

